

ALTERNATİF EDEBİYAT ÖĞRETİMİ: YENİ TARİHSELÇİ METOTLA EDEBİYAT ÖĞRETİMİ

Araş. Gör. A. Serdar ÖZTÜRK
Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

SUMMARY

The purpose of this study is to introduce New Historicism, which is a new method in literary criticism. New Historicism is based on parallel reading of literary and non-literary texts at the same time. Louis Montrose defines New Historicism concisely as: **'the historicity of the texts; and the textuality of the history'**. New Historicism is accepted a revolutionary method in literary studies.

Key Words: New Historicism, Ideology, Defamiliarisation

ÖZET

Bu çalışmanın amacı yeni bir edebi eleştiri metodu olan Yeni Tarihselciliği tanıtmaktır. Yeni Tarihselcilik edebi ve edebi olmayan metinlerin aynı anda okunması ilkesine dayanır. Louis Montrose, özlüce, Yeni Tarihselciliği **'metnin tarihselliği ve tarihin metinselliği'** olarak tarif etmiştir. Edebiyat dünyasında Yeni Tarihselcilik yeni bir çığır açmış ve edebiyat çalışmalarına yeni bir soluk getirmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Yeni Tarihselcilik, İdeoloji, Yabancılaşma

I. GİRİŞ

Yeni Tarihselcilik, ilk olarak 1980'li yılların başında, Amerika'lı Stephen Greenblatt tarafından edebiyat dünyasına tanıtılmıştır. Terim olarak Yeni Tarihselcilik Greenblatt tarafından 1980'de yayınlanan *Renaissance Self-Fashioning: From More to Shakespeare (Rönesans'ın Benlik Öztanımı: More'dan Shakespeare'e)* adlı kitabında kullanılmıştır. Aynı edebi eleştiri metodu İngiltere'de Cultural Materialism (Kültürel Materyalizm) adı altında gelişim göstermiştir. Yeni eleştirinin tesiri altında gelişen edebiyat öğretimi, edebi eseri metinle kısıtlayarak dar ve kısır bir edebi değerlendirme sunmuştur. Oysa Yeni Tarihselcilik, tarih, felsefe, sosyoloji, antropoloji ve kültürü de kullanarak çok disiplinli bir boyut kazanmıştır.

Yeni Tarihselcilik, aynı tarihsel döneme ait **"edebi ve edebi olmayan**

metinlerin paralel okunusuna dayanan" (Barry, 181) bir eleştiri yöntemi olarak tanımlanabilir. Louis Montrose Yeni Tarihselciliği "**tarihin metinselliği; metnin tarihselliği**" (15) olarak tarif etmiştir. Yeni Tarihselciliğe kadar edebiyat öğretiminde bağlam yer ve zaman olarak ele alınmış ve metnin gölgesinde kalmıştır. Edebiğin ön plana alındığı, bağlamın da arka planda olduğu eleştirel metotlar yerine, Yeni Tarihselcilik hem edebi hem de tarihsel metinlere "**eş değer ağırlık tanınması ve birbirleriyle olan etkileşimlerinin ve yansımalarının incelenmesini savunur**" (Oppermann, 18). Edebiyat eleştirisinde ve öğretiminde şimdiye kadar egemen olan biçimci yaklaşıma karşı Yeni Tarihselcilik yeni ufuklar açmıştır. Yeni Tarihselciliğe göre, edebi metnin incelenmesinde bağlam da araştırılmalı ve anlamların yalnızca metnin dilsel ve biçimsel boyutuna indirgenmeden genel olarak hem bağlam hem de metin özellikleri göz önüne alınarak yorumlanmalıdır. Bu sava göre edebi metinler aynı döneme ait edebi olmayan diğer metinlerin çerçevesi içersinde değerlendirilmelidir.

II. YENİ TARİHSELÇİLİK VE EDEBİYAT

Stephen Greenblatt'ın Rönesans dönemi tiyatro oyunlarını o dönemin en büyük Avrupa güçlerinin uyguladıkları sömürü politikaları çerçevesinde yorumladığını görmek mümkündür. Greenblatt dikkatimizi ezilmiş ve baskı altında tutulan *ötekilerin* nasıl dışlandığına ve marjinalleştirildiklerine çekmektedir. Bunu, incelediği oyunların içeriği ile yakından ilgili bulduğu döneme ait tarihsel belgelerin analiziyle başlayarak yapar. Greenblatt bu belgelere göndermeler yaparak, oyun yorumlarında daha önce yapılmış diğer edebi yorum ve değerlendirmelere hiç değinmez. Tarihsel bir belge ile başlayan Yeni Tarihselci yorum böylece okurun ilgisini doğrudan metne ve yazıldığı tarihsel döneme odaklaştırır.

Yeni tarihselcilik tarihi de edebiyatı da revizyondan geçirir. Yeni Tarihselcilik edebi metinleri oluşturan dış şartları geleneksel tarihçi anlayışın dışında ele alır. Tarihsel eleştiride, okurun geçmişte yazılan bir eseri anlayabilmesi için "**o eserin yazıldığı çağdaki toplumsal koşulları, gelenekleri, inançları bilmesi gerektiği düşünülmüştü**" (İşçi, 191). Okur eserin yazıldığı döneme dönmeli, esere o dönemin okurunun gözüyle bakabilmelidir. Klasik tarihsel edebi eleştiri bunun için edebiyat tarihçilerinin araştırmalarında, yazarla ilgili biyografik eserlere, metinlere ait geçmiş değerlendirmelere başvuruyordu. Kısacası tarihsel eleştiri ayrıntılı kaynak araştırması yapıyordu, fakat bunların işlevleri konusuna girmiyordu. Oysa Yeni Tarihselci metot kaynakların işlevlerine ve bunların

üretildikleri dönem ve günümüzde taşıdıkları veya taşıyabilecekleri politik ve kültürel anlamlara odaklanır. Tarihsel eleştiri nesnel ve değişmez kriterlerin bulunduğunu varsaymış ve tarihi yeniden canlandırarak eserleri bağlamlarına oturtabileceğini iddia etmiştir. Yeni Tarihselci metot nesnel olma iddiasını reddetmiştir. Yeni Tarihselcilik akımının en önemli özelliği tarih yazımının ve edebiyatın öznelliğini vurgulamasıdır. Tarih bize kesin **'doğrular'** ve **'Hakikat'** bildirmez. Yalnızca geçmiş yaşantılar, olaylar ve insanların deneyimleri ile ilgili söylemler ve yorumlar üretir. Zamanla değişen kuramlara, ideolojilere, politik ve kültürel görüşlere açık olan Yeni Tarihselciler tarihin ve edebiyatın nesnel olamayacağını savunurlar. Bu nedenle Yeni Tarihselciler edebi metinleri sürekli bir devinim içinde gördükleri kültürel oluşumlar olarak yorumlarlar. Yeni Tarihselci metodun amacı tarihi ve edebi metinleri yeniden keşfetmek değil; geçmişin politik, ideolojik ve kültürel bir çerçevede nasıl yorumlandığını ve böylece ne anlamlar kazandığını ya da kazanabileceğini incelemektir. Yeni Tarihselcilere göre bir edebiyat eserini hem kendi döneminde, hem de onu izleyen dönemlerdeki değişen bağlamlar içinde değerlendirmek daha verimli ve doğru bir tutumdur. Başka bir ifade ile, **"bir metnin üretildiği dönemin özgül tarihsel koşulları kadar, daha sonra nasıl yeniden üretildiği ve bu yeniden üretimlere yol açan değişen tarihi ve kültürel koşullar da önemlidir"** (İşçi, 191).

Yeni Tarihselci bakış açısıyla ele aldığımızda Fuzuli'nin eserleri somut deliller taşır. Fuzuli'nin eserleri yazıldığı dönemin karakteristik özelliklerini en iyi şekilde yansıtır, ve Fuzuli döneminin en önemli şairi kabul edilir. Aynı Fuzuli Cumhuriyetin ilanından sonra gelişen milli edebiyat ölçütlerine göre önemini yitirmiş hatta müfredattan tamamen çıkartılmıştır. Günümüzde ise sadece üniversitelerde incelenmektedir. Fuzuli, Türkiye dışındaki Türkoloji bölümlerinde de değişik kültürel ve politik yapı içerisinde farklı farklı yorumlanmaktadır. Farklı kültürel ve politik ortam içerisinde yorumlanan Fuzuli, gelecek dönemlerde de farklı kültürel, politik ve ideolojik ortamlarda yorumlanacaktır. Fuzuli'nin eserleri, bütün edebi metinler gibi, sonsuz yorumlara açıktır; tek ve değişmez yargı ve değerlendirmeler Fuzuli ve edebi metinler için geçerli değildir.

Edebiyat eseri her dönem içerisinde farklı anlamlar kazanır. Edebi metin **"kurumlar, inançlar, kültürel güç ilişkileri, uygulamalar ve ürünler ağından oluşan bağlamı içerisinde karşılıklı etkileşim gücü olan bir unsur olarak"** (Greenblatt, 97) yer alır. Bu nedenle, Yeni tarihselci

metot edebiyat eserini tarih ötesi estetik değerlerle ele almanın "**edebî metinlerin sanatsal değerlerini politika üstü, kültür üstü, zaman ötesi evrensel ölçütlerle saptamanın bir yanlığı olduğunu**" (İşçi, 192) iddia eder.

Yeni Tarihselciler edebiyatı politik ve ideolojik bir temelde karmaşık kültürel güçlerin bir ürünü olarak görür. Edebi metnin yazarını ve okurunu kültürel arka planları belirler. Yazar ve okur cinsiyetleri, sınıfları, sosyal kimlikleri ve yaş grupları ile tanımlanabilirler. Yazma ve okuma eylemleri "**kendilerini üreten kültürün empoze ettiği değerler ve alışkanlıklardan tümüyle bağımsız değildir**" (Abrams, 249). O halde Yeni Tarihselcilik "**metinlerin tarihselliğine ve tarihin metinselliğine karşılıklı olarak ilgi duymak ve bu iki tarafı ilişkiyi incelemek**" (Montrose, 20) demektir. Louis A. Montrose Yeni Tarihselci yaklaşımı çok iyi özetleyen bu tanımı şöyle izah eder: "**Metinlerin tarihselliğinden kastım tüm yazı türlerinin - yalnızca eleştirmenlerin inceledikleri metinlerin değil, onları incelediğimiz metinlerin de - kültüre bağımlı oldukları, toplumsal köklerinin bulunduğu**" (20). Bu nedenle, Yeni Tarihselciler edebî ve edebî olmayan, edebiyat ve edebiyat eleştirisi gibi ayrımlar gözetmezler. Bunlar arasında varsayılan kavramsal sınırları Rönesans sonrası ideolojinin ürünü olarak kabul ederler.

İdeoloji ile edebiyatın çok yakın ilişkisini Yeni Tarihselciler her fırsatta dile getirirler. Edebiyat ideolojiyi doğrudan doğruya yansıtmaz, çünkü kullandığı biçim ile, dil ile ve kurmaca yapısı ile kendisini sanatsal çaba uğruna yabancılaştırır. Bu yüzden edebiyat ile ideoloji arasındaki ilişki "**özdeşleşme değil, yabancılaşmadır**" (Althusser, 203). Althusser'e göre edebiyat içinden çıktığı ideolojiden beslenir, fakat kendine özgü sanatsal yapısı nedeniyle bu ideolojiyi işleyerek dönüştürür ve "**yeni bir ürün sunar**" (İşçi 199). Edebiyat kendisini sanatsal olarak ayırdığı ideolojiyi "**kendi içindeki bir uzaklıktan bilmemizi değil, algılamamızı sağlar**" (Althusser, 204). Bunun için edebiyat kendini şartlandıran ideolojiyi dolaylı bir biçimde yansıtır, ya da boşluklar bırakarak bağdaşık olmayan bir yapı içinde aktarır. Okur bu boşlukları doldurarak metnin kendisinden gizlediği ideolojiyi görebilir. Edebiyat eserinin karmaşık bir yapısı vardır, "**boşluklar ve karşıtlıklar taşır çünkü tamamlanmamıştır, her şeyi söylemediği için başka bir şey söyleme ihtimalini**" (Macherey, 82) barındırır. Bir metinde bazı şeyler "**açıkça aktarılır, bazıları ima edilir**", yani bir metnin "**açıkça görünen içeriği vardır, bir de saklı**" olanı; bir "**söylenen vardır bir de**

söylenmeyen" (Macherey, 85). Bunun nedeni edebi eserde ideolojinin dönüşüme uğraması ve ideolojinin söyleyemeyeceği ya da söylemek istemediği şeylerin örtbas edilmesi zorunluluğudur. Bu zorunluluk eserde boşluklar ve sessizlikler olarak ortaya çıkar. Ancak bu sessizlikler bir eksiklik değildir; çünkü **"önemli olan eserde söylenmeyenlerdir"** (Macherey, 87); ideolojiyi görünür kılan bu söylenmeyenler ve sessizliklerdir. Klasik edebiyat öğretimi metne yani söylenenlere odaklanmıştır; fakat Yeni Tarihselci edebiyat öğretimine göre okur söylenmeyenlere ve sessizliklere odaklanmalıdır çünkü söylenmeyenler söylenenlerden çok daha fazla anlam ifade eder. Her şeyden önemlisi yazarın ideolojisini ve yazarın içinde yaşadığı ideolojiyi çok iyi yansıtır. Dolayısıyla, okur ve eleştirmen ideolojinin suskun kaldığı ve böylece kendisini ele verdiği sessizlikleri, söylenmeyenleri görmeli ve sessizliklere yönelerek eserin gizli içeriğinde yatan ideolojiyi ortaya çıkarmalıdır.

P. Macherey'in öne sürdüklerini metinler üzerinde nasıl uyguladığına örnek olarak Fransız yazar Jules Verne (1828-1905) üzerine Yeni Tarihselci çözümlenmeye değer konunun daha iyi anlaşılmasına neden olacaktır. Jules Verne'nin bilim-kurgu romanların (*Balonda Beş Hafta, Arzun Merkezine Seyahat, Aya Seyahat, Deniz Altında Yirmi Bin Fersah, Seksen Günde Devri Alem, Esrarengiz Ada*) görünen içeriğini esrarengiz serüvenler oluşturur. Hayal gücünün sınırlarını zorlayan bu serüvenlerin temaları aşağı yukarı aynıdır: **"İnsanın doğaya egemen olması"** (Macherey, 166). Bazen saklı bir biçimde de olsa ifade edilmek istenen insanın çeşitli engelleri aşarak dünyanın bir ucuna gitmesi, çalışıp didinerek, bilim ve teknik kullanarak bakir toprakları sömürmektir. Kısaca, Jules Verne'nin tüm romanlarında insan, bilim ve endüstri aracılığı ile doğaya hakim olur, doğayı dönüştürür ve zafer kazanır. Bu tema Jules Verne'nin romanlarında **"sabit fikre"** dönüşmüştür, çünkü **"bilinçli ve amaçlıdır"** (Macherey, 166). Macherey bunun nedenini Jules Verne'nin tarihi, toplumsal konumuna bağlar. **"Jules Verne Üçüncü Cumhuriyet Fransız burjuvazisinin bir üyesidir ve romanları yaşadığı tarihi an ile doğrudan ilintilidir; sömürgeci Fransız İmparatorluğu'nun zaferi ile, evreni keşfetmek ile, Süveyş Kanalı'nı açarak bakir topraklara uygarlık götürmek ile bağlantıları vardır"** (159). Jules Verne'nin romanlarında **"üç temel tema belirginleşir: seyahat, bilimsel buluş ve sömürgecilik. Bu üçü aslında eşittir: Bilim adamı aynı zamanda bir seyyah ve bir sömürgecidir"** (Macherey, 172). Bu sömürgeci seyyah bilim adamı, bilim ve uygarlık götürmek adına ayak bastığı topraklarda hep kendisi oralara

gelmeden önce var olan birilerini bulur. Jules Verne böylece açıkça söylemeden bu toprakların asıl sahiplerinden bahsetmiş olur. Dolayısıyla bu toprakların boş olmadıkları anlaşılır. Bu durumda tüm insanlık adına yapılan eylemlerle bazı insanların topraklarının işgal edildiği açıkça ortaya çıkar.

Macherey, Jules Verne'nin organik bütünlüğü olan bağdaşık bir metin üretmeyi amaçladığını ama bu bağdaşıklığı pratikte sağlayamadığını göstermeyi amaçlar. Macherey bunun nedenini kuramsal önermelerine, yani Jules Verne'nin yansıttığı ideolojiyle ters düşmemek için suskun kalmasına bağlar. Böylece Jules Verne'nin romanları amaçlamadıkları bir şeyi ortaya koyarlar: Yazar suskun kalarak boşluklar bırakır ve metnin bağdaşıklığını bozar. Okur eserin içinde ve dışında yer alan gölgeli alanı harekete geçirerek ideolojinin suskun kaldığı yerleri, ideolojinin söylemediklerini seslendirebilir; dolayısıyla ideolojiyi yansıtabilir. Böylece eserin amaçlamadığı bir şey de ortaya çıkar; çünkü **"ideoloji görünür hale geldiği zaman metindeki boşluklar kaçınılmaz olarak aydınlanacak ve söz konusu ideolojinin sessizlikleri dile gelecektir"** (Eagleton, 89). Okurun görevi **"kendini metin ile aynı mekana sokarak zorunluluk sonucu söylenmiş olanın tamamlanması veya söylettirilmesi değildir"** (Eagleton, 111), tersine okurun görevi **"metnin tamamlanmamışlığı içine yerleşerek metni teorize etmek, metnin kimliğinin asıl ilkesini meydana getiren bu söylenmemişliklerin ideolojik gerekliliğini açıklamaktır"** (Eagleton, 111). Okur, yazarın söylemediklerini izleyerek kendisini ele veren ideolojiyi gün ışığına çıkarabilir.

III. SONUÇ

Yeni Tarihselci edebi metodun amacı, edebi eserde birlik, uyum ve ideolojik tutarlılığın bulunmadığını göstermektir. Çünkü, **"edebi metin birleşik bir anlam çokluğu oluşturmak yerine, belirli yoklukların izlerini taşır ve bu yokluklar eserin çeşitli imlemlerini çatışma ve çelişki biçimlerine dönüştürür"** (Eagleton, 89). Metnin söylediği şu ya da bu anlam değildir, **"metnin söylediği anlamların arasındaki farklılık ve ayrılıktır"** (Eagleton, 90). Bu nedenle, okurdan beklenen edebi metinlerde birlik ve tutarlılık değil, tutarsızlıkları yakalamaktır. Artık okur rahat ve pasif bir okur değildir. Dedektif gibi çalışarak eserdeki tutarsızlıkların izlerini sürmesi beklenir. Doğal olarak, bu metinde ne anlatılmak isteniyor sorusu da önemini yitirmiştir. Yeni Tarihselciliğe göre asıl sorulması gereken soru şudur: **Yazar metinde neyi söylemeyerek ne amaçlamıştır?**

KAYNAKÇA

- Abrams, M. H. (1957) **A Glossary of Literary Terms**, Forth Worth: Harcourt Brace.
- Barry, Peter (1995) **The Beginning Theory**, Manchester: Manchester University Press.
- Althusser, Louis (1971) **Lenin and Philosophy and Other Essays**, Çev. Ben Brewster, Londra: New Left Books.
- Eagleton, Terry (1983) **Literary Theory**, Oxford: Basil Blackwell.
- Greenblatt, Stephen (1980) **Renaissance Self-Fashioning**, Chicago: University of Chicago Press.
- İşçi, G. Sönmez (2001) **Yeni Eleştiriden Yeni Tarihselci Eleştiriye Macbeth**, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Montrose, Louis (1989) '*Professing the Renaissance: The Poetics and Politics of Culture*', Veseer, Aram. Derl., **The New Historicism**, Londra: Routledge.
- Oppermann, Serpil (1999) **Postmodern Tarih Kuramı: Tarihyazımı Yeni Tarihselcilik ve Roman**, Ankara: Evin Yayıncılık.

Yazışma Adresi

Araş. Gör. A. Serdar ÖZTÜRK
Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi - İZMİR
Tel: 0232-388400/1347
e-mail: abdulserdar@yahoo.com